

GÖÇ EDENLERİN KENTSEL BÜTÜNLEŞME VE SİYASAL KATILMA DURUMLARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: KONYA ÖRNEĞİ*

Rıfat KARAKOÇ**

ÖZET

Göç, tarih boyunca bireylerin hayatlarına etki eden en önemli olgulardan biridir. Bireyler daha iyi hayat şartlarına sahip olmak, daha yüksek ekonomik refah seviyesine ulaşmak için göç ederler. Bireylerin bu amaçlarına ulaşmaları ve gittikleri yerde kendilerini mutlu hissetmelerini etkileyen en önemli faktör ise gerek ekonomik gerekse sosyal alanlarda kentle bütünleşmeleridir.

Yönetim birimlerinin uygulayacakları faaliyetler ya da yürütülen etkinliklerin meşruluk temelinde sunulması demokratik rejimler için kaçınılmazdır. Bu meşruluğu sağlayacak olan ise katılma yani siyasal katılmadır. Yurttaşlar, siyasal katılma sayesinde sunulacak hizmetleri ve bu hizmetlerin önceliklerini belirleme, bu hizmet ve etkinliklere yön verme şansına sahip olacaklardır.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı; Konya'ya göç etmiş bireylerin ekonomik ve sosyal alanlarda kentle bütünleşme durumları ve siyasal katılma karşısındaki tutumlarının analiz edilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kentsel Bütünleşme, Siyasal Katılma.

---

* Bu makale, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen, "Göç ve Siyasal Katılma Davranışı: Konya Örneğinde Kentsel Bütünleşme ve Siyasal Katılma" başlıklı yüksek lisans tezinin özetidir.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü.

ABSTRACT

Migration is one of the strongest factors that affect the individuals' lives throughout the history. Individuals migrate to have better life conditions and to reach higher economical wealth levels. The most important factor that affects the access of individuals' lives and their feelings of new habitats is the entegration with urban both economically and social.

It is unavoidable for democratic regimes to provide the operations and activities of administrators on righteousness. This righteousness will be provided by political participation. With the political participation, citizens will have the chance to decide the services and the prominence of those services and orient those services and activities.

The purpose of our study is both to measure the state of economical-social entegration to urban of the people migrated to Konya and their attitude towards the political participation.

Key words: Migration, Urban Entegration, Political Participation.

1. Giriş

Göç, tarih boyunca hemen hemen tüm toplumların karşılaştığı bir olgudur. Toplumların geçirdikleri dönüşümlerin en önemli dinamiklerinden biri olan göç olgusu insanlığın ilk dönemlerinden günümüze kadar birçok farklı nedenden kaynaklanmış ve bireylerin hayatları üzerinde büyük etkiler yaratmıştır. Bununla birlikte birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların belki de en önemlisi gerek toplumsal yapı gerekse birey için yeni yerleşilen yerdeki uyum sorunudur.

Yeni geldikleri yerlerde bazen “göçmen”, bazen “yabancı”, bazen “doğulu”, bazen “batılı” olarak tanımlanan “yeniler” bırakıp geldikleri yerlerin özelliklerinden kolay şekilde vazgeçemezler. Bu uyum sorunu bireylerin kendilerini yeni yaşam yerine ait hissetmesini, göç edilen yerdeki değerlerin kabul edilmesini ve dolayısıyla da yeni yere adaptasyonu zorlaştırmaktadır. Bu zorluğu aşabilenler yeni yerleştikleri yerin bir ögesi olarak hayatlarına devam ederken, uyum sürecinde başarısızlık yaşayanlar adeta “tutunamayanlar” olarak yaşamlarını sürdürmek zorunda kalırlar (Çukurçayır, 2010).

Tutunamayanlar, özellikle ülkemizde en çok göç alan büyük şehirlerde; İstanbul, Ankara, İzmir vb. oldukça fazla sayıdadırlar. Bunlar, kentlerde

genellikle marjinal, ikincil sektörlerde çalışmakta ve “gecekondu” adı verilen yoksulluk yuvalarında yaşamlarına devam etmektedirler.

Göç sonucu ortaya çıkan bu durum, bireyin kendi hayatında birçok sorunu ortaya çıkardığı gibi bunun yanında, planlamadan uzak şekilde düzenlenmiş kentlerde de birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bunlardan en önemlileri “kentleşme” ve “kentlileşme” yani; kente uyum/kentle bütünleşme sorunlarıdır.

Kentleşme sorunları içerisinde “alt yapı sorunları”, “yeşil alanların azlığı”, “sağlıksız konutların çoğalması” gibi birçok farklı sorun alanı bulunmaktadır.

Bir diğer sorun alanı ise kentlileşmedir. Bireylerin ekonomik anlamda, kente özgü işlerde çalışması ve geçimini bu işlerden sağlaması, sosyal anlamda da bireyin kente özgü davranış kalıp ve normlarına sahip olması kentlileşme olarak tanımlanabilir (Kartal, 1983: 92). Ayrıca bunun yanında kentlileşme sorunu özellikle bireylerin yeni yerlere uyum problemi söz konusu olduğunda ortaya çıkar. Bireylerin göç ettikleri yerlerde yalnızca ekonomik ve sosyal alanlarda bir değişim geçirdiklerini söylemek çok doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Ayrıca bunların yanında “siyasal” anlamda da değişim süreciyle karşı karşıya geleceklerdir. Çünkü yaşanan sosyal çevre bireylerin yaşamlarını her yönden etkilemekle kalmayıp aynı zamanda bireylerin siyasal davranışları üzerinde de etkiler yaratacaktır. Bu bağlamda çalışmada üzerinde durulacak ana değişme alanı bireylerin “siyasal katılma” durumlarındaki değişme olarak açıklanabilir.

Bu bağlamda çalışmada; göç olgusu ve göçün ortaya çıkardığı sorunlar; siyasal katılma davranışı ve göç edenlerin siyasal katılma davranışları incelenerek kuramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır. Oluşturulan bu kuramsal çerçeve doğrultusunda siyasal katılma, kentsel bütünleşme ve göç konusunda yapılan alan araştırmasında elde edilen bulgular analiz edilmeye çalışılacaktır.

2. Göç ve Göçün Ortaya Çıkardığı Sorunlar

Tarih boyunca toplumların karşılaştığı sosyolojik bir olgu olarak göç, “Ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir

yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi” (Yalçın, 2004: 13) olarak tanımlanabilir. Göç olgusu toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenlerden kaynaklanabileceği gibi, göçün kendisi de aynı zamanda kimi toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelerin nedeni ya da bu gelişmelere hız katan bir etmen olabilir (Kurt, 2006: 136). Şöyle ki; göç, toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıkması şeklinde değerlendirildiğinde, bir sonuç olarak karşımıza çıkarken, diğer taraftan göçün kendisinin de toplumsal ve ekonomik dönüşümlere katkıda bulunan bir etken olduğu düşünülürse, bir neden olarak karşımıza çıkar (İçduygu ve Ünalın, 1998: 39). Aynı zamanda kendisi sosyo-ekonomik, politik, teknolojik, vb., gelişmelerin bir ürünü olan göç, zamanla özerk bir güç haline gelerek birçok değişimin nedeni olma özelliğini kazanmıştır. Bu bağlamda göç olgusu, birçok toplumun olduğu gibi Türkiye'nin de toplumsal, kültürel ve siyasal yapısını şekillendiren en önemli ve en büyük kitlesel faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Canatan, 1990: 131).

Türkiye 1950'li yıllarla birlikte, ortaya çıkan kırdan kente göç olgusuyla tanışmış ve yoğunluğu giderek azalmakla birlikte hala devam eden bu sürecin ortaya çıkardığı ekonomik, toplumsal, çevresel vb. sorunlarla baş etmek zorunda kalmıştır.(Kurt, 2006: 137) Çünkü göç olgusu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, ülkeye kentleşme ve canlılık getirmesinin yanı sıra, birçok ekonomik ve sosyal problemi de beraberinde getirmiştir (Evcil vd., 2006).

Genelde göç sürecinde, kırsal bölgede yaşayan genç ve dinamik grupların kente akın ettiği bilinmektedir (Türkdoğan, 1971: 34). Yani; göçle birlikte bir yerdeki nüfusun aktif kesimi gitmekte, daha az girişimci ve daha az dinamik olan kesim ise kalmaktadır. Bu süreç göç veren yerlerin gelişme hızlarını düşürmektedir. Ayrıca bireylerin yer değiştirmesinin sadece üretim faktörü olarak değil de, aynı zamanda bireylerin bir tüketici olduğu göz önüne alınırsa, göç veren yerlerin pazar olarak görece avantajlarını kaybettikleri bunun da gelişmeyi bir başka yönden (negatif yönde) etkilediği gerçeği ortaya çıkar (Tekeli, 1998: 16).

Bir diğer önemli nokta ise; göç veren alanlardan büyük kent merkezlerine doğru gerçekleşen nüfus hareketleri, yalnızca bir işgücü kaybına neden olmaz. Bununla beraber sermayenin ve diğer ekonomik kaynakların da belli

kentsel merkezlere akarak orada yoğunlaşmasına neden olur. Böylece, nüfusun üretken kesiminin ve sermayenin yer değiştirmesine bağlı olarak göç veren bölgenin gelişme hızı da düşer. Bu durum gerek kır-kent arasındaki gerekse kentler arasındaki gelişmişlik farklarıyla, sosyal ve mekânsal eşitsizlikleri arttıran bir etkiye sahip olduğundan, sonraki süreçte, göçü daha da arttıran bir etkide bulunur. Bunun yanında, özellikle kentler arasında gerçekleşen göçlerde, kişilerin yer değiştirmesinin, göç veren kentlerde nüfusun azalmasına, pazarın daralmasına ve böylece, ekonomik canlılığın yitirilmesine neden olduğu görülmektedir (Kaygalak, 2009: 18-19).

Bir başka deyişle; göç eden kitlenin cinsiyet ve yaş gruplarına bağlı olarak, göç alan yerlere adı geçen özellikler açısından yığılmalar, göç veren yerlerde ise azalmalar olacaktır. Ayrıca nüfusun niteliksel yapısında (okur-yazarlık, eğitim, iş ve meslek bilgisi ile bunlara bağlı olarak kalifiye eleman miktarında vb.) yapısal değişimler meydana gelecektir. Oluşan bu değişimlerin toplumun yapısını, kültürünü, ekonomik, politik bütün kurumlarını etkilemesi şüphesizdir (Akkayan, 1979:20).

Bir diğer sorun alanı ise; göç eden nüfusun yeni yaşam yerine uyumunu gerçekleştirip gerçekleştiremediğiyle ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Kişileri yeni bir topluluğa götüren, dolayısıyla yeniden uyum sağlama sorunlarıyla karşı karşıya getiren bir yer değiştirme olan göç, göç eden kişinin belli büyüklükteki bir yerleşme ya da emek pazarı dışına göç eden kişi olması, belli bir topluluğu terk ederek yeni bir topluluk içine girmesi, bununla beraber yeni toplumsal ilişkiler kurmasını zorunlu kılmakta ve böylece çok sayıda uyum sorunu yaratmaktadır (Tekeli, 1998: 9-10). Bu bağlamda Türkiye’de özellikle 1980’ler sonrası dönemde yaşanan ülke içi çalkantılar, bölgesel farklılıklar ve etnik sorunlarla bütünleşen göç olgusu, bir yanda ‘mağdur’ diğer yanda ‘suçlu’ ya da ‘sosyal problem’ olarak algılanacak göçmenlerin, kentsel yaşamda gitgide öne çıkmasını sağlamıştır (Kaya, 2009: 68). Çünkü kırsal nüfusunun kente gelmesi ve emeğini arz etmesi ve hatta iş bulması onun kente uyumu ve entegre olması açısından yeterli olmamaktadır. Kültürel bir değişim geçirmesi için kentli yaşam kalıplarını benimsemesi, kentin fırsatlarından faydalanması gerekmektedir. Bu, elbette ki kısa sürede gerçekleşen bir olgu olmayıp, birkaç nesil içinde gerçekleşmektedir (Tekeli, 1998: 17).

Ayrıca göç eden kimse, toplumdaki yeni koşullara uyum sağlarken, yaşadığı topluluğu değiştirmektedir. Burada göçü tanımlayıcı temeli “topluluk” ya da bir yerleşme biçimi oluşturmaktadır. Çünkü kişinin yaşadığı yerden ayrılması kişinin toplumda eskiden kurduğu ilişkilerin değişmesini yeni ilişkiler içerisine girmesini gerektirir. Eğer bu şartlar tamamlanırsa bir uyumdan söz edilebilir (Tekeli ve Erder, 1978: 62) ki; bu durumda pek mümkün görünmemektedir. Çünkü köy ve kentin, hayat tarzları, gelenek ve görenekleri, kültürleri, iş alanları işbölümü bakımından birbirinden farklıdır ve köyden göç eden bireylerin eski davranış ve alışkanlıklarını, örf ve adetlerini geldikleri yerde bırakmadıkları aşîkârdır. Göçle birlikte kültürleri de onlarla beraber gelmektedir. Dünya ülkelerine bakıldığında, kente göç edenler genellikle kente bütünleşip eski alışkanlıklarını terk etmektedirler. Ancak bu süreç az gelişmiş ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından farklı işlemektedir. Kente göç edenlerin bazıları, kente bütünleşirken, bazı kesimler kentte ayrı gruplar oluşturmakta veya kent kültürünü kendi kültürleri ile farklılaştırmaktadırlar (Görmez, 1991: 29).

Sonuç olarak değerlendirildiğinde mükemmel bir yaşam tarzı olarak gördükleri kent hayatında etkili kentsel ekonomik organizasyonlara, yüksek refah seviyesine ve eğitim imkânlarına ulaşmayı hedefleyen göçmenler, aşamalı olarak bazı adetlerini, dilsel ifadelerini ve eski yaşam tarzları ile olan bağlantılarını bırakmaktan çekinmezler. Ancak yine de, lidere itaat, otoriteye saygı ve ortak yardımlaşma gibi kırsal kültürün belirgin özelliklerini ortaya koyan kırsal özelliklerini ve kır kökenlerini görmezden gelemezler (Karpat, 1975: 91). Bu da kente sonradan göç eden kırsal kökenlilerin bir türlü kentli olma durumunu gerektiren alışkanlıklara sahip olamamaları sonucunu doğurur. Çünkü göç edenler hem ilişkiler açısından hem de düşünce yapısı bakımından geldikleri köylerinden henüz kopmuş değildirler (Bağlı, 2006: 222–223). Bunun nedeni ise göçmenlerin gerek memleketleri ile gerekse yerleşmeyi tercih ettikleri mekânlardaki hemşehrîlileri ile ilişkilerini devam ettirmeleridir. Bu da göç etmiş kimselerin göç ettikleri yerin normlarına ve davranış kalıplarına adapte olmak veya bunları reddedip, bunların yerine, geldikleri yerin normlarına ve davranış kalıplarına daha derinden bağlanma ikilemi içerisine girmelerine neden olmaktadır (Fidrmuc ve Doyle, 2009).

Her göç olgusu hem bireysel, hem de toplumsal düzeyde bir uyum sağlamaktadır. Ama kısa zaman sürecinde bu uyum çoğu defa gerek bireysel gerekse toplumsal düzeyde sancılı olmakta ve doğurduğu sorunların çözülmesi için çaba gerektirmektedir (Tekeli, 2007: 19). Çünkü göç etmiş kimselerin bütünleşme sorunu, kentsel mekânla doğrudan ilişkili olup birçok kurum, kuruluş ve kentsel alanda aktif birçok oluşumun katılımı ile çözülmesini gerektiren bir niteliğe sahiptir (Kaya, 2009: 16). Bu bağlamda göç sonrası ortaya çıkan bütünleşme sorunu birçok kişi ve kurumun ortaklaşa katılımı ile çözümlenecek bir sorundur.

3. Siyasal Katılma ve Göç Edenlerin Siyasal Davranışları

Gelişmiş ve modernleşmiş bir toplumun en belirgin özellikleri arasında, o toplumun sanayileşmesi, kentlerinin yapısı, diğer ülkelere karşı her alanda bağımsızlığını koruyacak olanaklara sahip oluşu, yeniliklere açık oluşu, eğitim seviyesinin yüksek olması yanında, belki de en önemli özelliği halkının siyasal hayata etkin biçimde katılması yani siyasal süreçlere entegre olmasıdır (Kili, 1978: 3). Bir başka deyişle modern devlet geleneksel devletten büyük ölçüde bireylerin geniş kapsamlı olarak politikaya katılması ve geniş ölçekli politik birimlerin kamu politikalarına yön vermesiyle ayrılmaktadır (Huntington, 1968: 36'dan akt. Özbudun, 1975: 33).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geçen dönemin en belirgin özelliklerinden biri geleneksel siyasi yapıların değişimi olmuştur. Milyonlarca insan, sömürge hali durumundan çıkarak bağımsız devletlerin vatandaşları olmuştur. Bu değişim kendisini sadece hukuki anlamda değil, ülkelerin sosyal yapısında da hissettirmiştir. Bu süreçte, daha önce birincil ilişkiler çerçevesinde köylerde ve kırsal alanlarda yaşayan bireylerin kendilerini kentlerin ikincil ilişkiler içeren yapısı içerisinde bulmasını sağlayacak göç olgusu ön plana çıkmıştır. Bu göç olgusu ile birleşen ekonomik yapıdaki değişimler, iletişim kanallarının hızlanması ve çoğalması geleneksel yapıyı alt üst etmiştir. Oluşan bu yeni şartlar, bireyleri ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda daha aktif bir rol oynamaya itmiştir. Bu kapsamda ortaya çıkan değişimler geniş halk kitlelerini siyasal hayatın ortasına çekmiştir. Bu da doğal olarak bir katılma olgusunu ortaya çıkarmıştır (Baykal, 1970: 3).

İşte sayılan bu gelişmelerle birlikte ortaya çıkan, çağdaş demokratik bir kurum olan ve demokrasilerde anayasal bir temele sahip olan siyasal katılma (Çukurçayır, 2006: 41) karşısında her yurttaşın aynı mesafede durduğu söylenemez, eğitim, sosyal çevre, gelir, vb., birçok farklı faktör bireylerin konuya karşı ilgi düzeylerini etkilemektedir.

Toplum içinde bazı bireyler, o toplum içinde yaşamalarına rağmen toplumsal değer ve politik kurumlara değer vermekten ya da aktif olarak politik hayata katılmaktan uzak dururlar. Ancak bu tip bireylerin toplumda olmasının yanı sıra büyük bir çoğunluk böyle değildir (Dahl, 1991: 95). Toplumun büyük bir kısmı gerek bireysel gerekse örgütlü biçimde farklı düzey ve biçimlerde katılma faaliyetleri içinde bulunurlar. İnsanların, bireysel veya örgütsel olarak farklı düzey ve biçimlerde her toplumda siyasete katılmalarının ise birçok nedeni olabilir. Bu nedenlerin başında, katılım duygusunun bireylerin yurttaşlık görevini yerine getirme güdüsünü tatmin ettiği için bireylerin katılma davranışı içinde buldukları sayılabilir (Asher vd., 1984: 10). Bunun dışında birey kendi gelişimine katkı sağlamak için de katılma davranışı içine girebilir. Şöyle ki; yönetime katılmanın ki bunun en yaygın yolu oy kullanmaktır, seçmenlerin kişisel gelişimine katkısı olduğu söylenmektedir (Pomper, 1968: 27).

Bir toplumun demokratik olup olmaması vatandaşların farklı görüş ve tepkilere sahip olmasına bağlıdır. Toplumun küçük bir kısmı hükümet işlerine ve kamu politikalarına sürekli olarak ilgi gösterirken, büyük bir çoğunluğu sadece kritik zamanlarda –özellikle de seçimlerde- hükümet işlerine ve kamu politikalarına katılma eğilimi gösterirler (Hill, 1974: 160). Bu durumun oluşmasında şüphesiz ki yukarıda sayılan siyasal kaynakların etkisi çok büyüktür. Bununla birlikte daha önce de değinildiği gibi bireylerin içinde yaşadıkları sosyo-kültürel mekânların yani çevrelerinin gerek sosyal davranış normlarında gerekse siyasal davranış biçimlerinin şekillenmesinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Bu kapsamda konumuzla ilgili olarak göçmenlerin genelde siyasal davranışlarının özelde ise siyasal katılma biçimlerinin şekillenmesinde göç ettikleri yeni yerin oldukça önemli rolü olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle göç edenlerin siyasal davranışlarına değinmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

3.1. Göç Edenlerin Siyasal Davranışları

Türkiye’de kırdan kente yönelen nüfus hareketleri, ülkenin toplumsal, ekonomik ve siyasal yapısını biçimlendiren temel öğelerden birisidir. Toplumsal ve ekonomik değişmelerin etkileriyle kırdan başlayarak kentlere yönelen göçler kentleşme olgusunu karşımıza çıkarmıştır. Kentleşme, toplumsal ve ekonomik değişmelerin bir sonucu olmasına karşılık, Türkiye’nin sosyo-ekonomik ve siyasal yapısı üzerinde oldukça büyük ve derin etkileri olan bir olgudur (Özer, 2004: 96). Burada çalışmanın konuyla ilgili olarak değinilecek etki alanı ise bireyin siyasal davranışları, bu bağlamda siyasal katılımı üzerindeki değişimlerdir.

Kentleşme barındırdığı nitelikler nedeniyle modernleşmenin bir göstergesi olarak kabul edilir. Modernleşmenin ise katılma davranışı üzerinde önemli etkilerinin olduğu, modernleşme süreci ve kentleşme ile siyasal katılmanın yalnız düzeylerinde değil, biçim ve temellerinde de önemli değişmeler olduğu gözlenmektedir (Görmez, 1997: 33). Bu bağlamda Türkiye’de de kentsel yaşamın, diğer siyasal kaynak ve eğilimlerden ayrı olarak siyasal katılmaya belirleyici bir etki yaptığı literatürde genel kabul gören bir görüştür (Kalaycıoğlu, 1997: 548).

Bu kapsamda burada yapılacak ilk tespit; köyden kente göç eden böylelikle tarımsal kesimden sanayi kesimine geçen bir kişinin, yeni yerleşme yerinde, ilk yıllarda genellikle oy kullanmama davranışını seçmekte olduğudur. Birey, yerleşme yerinde geçen sürenin uzamasıyla birlikte siyasal davranışlarında daha katılımcı bir tutum içine girmektedir (Çam, 1999: 171). Geçen bu süre içerisinde kente gelen kitleler, kitle iletişim araçları sayesinde siyasal yönden bilinçlenecektir. İç dayanışma, ev sahibi olmayı isteme, gecekondulu yoluyla bunu sağlama aşamalarından sonra bu kişiler dernek, sendika, siyasal parti destekçisi olma yoluyla siyasal sürece etkili biçimde katılmaya başlayacaklardır (Okutan, 1995: 36). Bu görüşü, göçmenlerin kent yapısına katılımlarını, göçmenlerin yaşadıkları kentin toplumsal hayatına kentin göçmen olmayan yerlileri kadar katılıp katılmadıklarını ve eğer katılıyorlarsa bunun ne kadar zaman içinde gerçekleştiğini test ederek açıklamaya çalışan Zimmer’in çalışması ile örneklendirebiliriz. Zimmer’in (1955) yaptığı çalışmada elde ettiği bulgulara göre, “göçmenlerin katılım konusunda yerlilerden farklılık gösterdiğini, fakat göçmenlerin göç ettikleri toplumda yaşadıkları sürenin uzamasıyla

katılımlarının arttığını ve kentlerden gelen göçmenlerin, kırsal bölgelerden gelen göçmenlere göre daha fazla katılım gösterme eğilimde oldukları tespit edilmiştir” (Zimmer, 1955:218-224). Bu bağlamda kente göç eden bireylerin, siyasal katılma oranları kentte yaşama süreleri ile doğru orantılı artar şeklinde bir saptama yapılabilir.

Kentlere göç olayı, bozucu ve yıkıcı siyasal etkilere sahiptir. Çünkü göç sonucunda geleneksel değer sistemleri yıkılmakta, sosyal kontroller zayıflamakta, aile ve soy bağları güç kaybetmekte, dolayısıyla (Özbudun, 1975b: 167) daha farklı ve girift ilişkilerin olduğu, kurumlara ve diğer bireylere olan güvenin farklılaştığı bir durum ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kentleşme süreci, birçok etkenle birleştiğinde, geleneksel davranış kalıpları üzerinde tahrip edici bir etki yaratmakta, eski alışkanlıklar, davranışlar ve değerlerin yerine, yenilerini getirerek ve göçmenlerin kent vasıtasıyla başlı başına bir siyasal ortam içerisine girmesini ve siyasi havayı teneffüs etmesini sağlar. Bu kapsamda kentlilerin daha katılımcı ve siyasal sistemden daha talepkâr olmaya başladıkları belirtilebilir (Görmez, 1997: 34) Ancak, gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalar bu görüşleri doğrularken, Türkiye ve bazı gelişmekte olan ülkelerdeki seçim deneyimlerinin bu görüşü doğrulamadığı da bir gerçektir (Özbudun, 1975b: 106).

Kentleşme olgusu içerisinde kente göç etmiş kimselerin kullandıkları oyun yönünde bir değişme olduğu varsayılmaktadır. Burada karşımıza iki farklı görüş çıkmaktadır. Bunlardan ilki; kentleşmenin yarattığı görece yoksul kesimlerde ve gecekondu alanlarında, çoğunlukla düşük gelire sahip olan hizmet sektörünü oluşturan marjinal toplulukların siyasal tutumlarının “tutucu” olduğu varsayımdır. Çünkü bu topluluk içerisinde yaşayan bireyler neticede kırdakinden daha fazla bir gelire sahip olmakta, bir gecekonduya sahip olarak kendilerini daha fazla güvende hissetmekte ve birçok belediye hizmetlerinden de yararlanabilmektedir. Bu durumda mevcut düzene karşı bir tavır sergilemesine gerek kalmayacak ve mevcut durumunu korumaya çalışacaktır. Bir diğer görüş ise; göç ederek kente gelen bu kimselerin düşük gelire sahip hizmet sektöründe çalışan kimseler olduğu ve bu kesimin siyasal davranışlarının devrimci bir eğilime kayabileceği yönündedir. Bu kapsamda da göç sonucu ortaya çıkan kentleşmeyle birlikte çağdaşlaşan, siyasal yönden bilinçlenen topluluklarda siyasal eğilimlerin “sol” a kayması beklenebilir (Keleş, 2004: 29-41). Ayrıca bu grupların siyasal eğilimlerinin

sola kaymasının bir başka nedeni de, göç sonucunda ortaya çıkan yeni aktörlerin, sosyal, politik, etnik ya da kültürel çıkarlarını ve kimliklerini, genellikle göç ettikleri yerlerin demokrasi adına farklılıkları savunan kesimin desteği ile kurulan örgütler üzerinden yeniden düzenleme girişimleri olduğu belirtilmektedir (Kastoryano, 2007: 68). Bu girişimlerin de genel olarak sol eğilimli gruplar üzerinden yürütüleceği düşünülebilir. Burada göçmenler ve örgütler ilişkisinin bir başka boyutuna da değinmekte yarar vardır. Kente gelen göçmen yalnız kalmamak için ve kendini güvende hissetmek amacıyla kendisi ile eşdeğer niteliklere sahip (en azından aynı yerde doğmuş) kişilerle bir araya gelmeye çalışacaktır. Bunun da en kolay yolu yeni gelenler yerdeki hemşehri derneklerine üye olmak veya bu türlü derneklerin çalışmalarına, önemli günlerdeki toplantılarına ve tanışma yemeklerine iştirak etmektir. Bu tür organizasyonlar sayesinde bireyler yeni geldikleri yere uyum konusunda daha hızlı alışma davranışı gösterebilirler. Ayrıca üyesi bulunduğu örgüt bireyin siyasal katılma davranışını da etkileyecektir. Bu etki, katılınan bu derneğin siyasal katılım ve temsil eksikliğini gidermek amacıyla göçmenler tarafından kurulan kültür derneği niteliğini taşıyor ise kaçınılmaz olacaktır (Kaiser, 2007: 483).

Göç ile siyasal katılma arasındaki ilişki, göçün siyasal katılmayı arttırıp arttırmadığına göre değerlendirildiğinde karşımıza iki farklı görüş çıkmaktadır. Bunlardan ilki olumlu bir bakış açısıyla göçün siyasal katılmayı arttıracığı yönündedir. Kent hayatının demokrasinin ön koşulu olan katılımı geliştiren bir faktör olduğunu toplumsal bir veri olarak kabul eden bu görüşe göre; göç toplum içerisinde yapısal bir değişim teşkil etmekte ve toplumsal sistemin çözülmesine neden olmaktadır. Bu süreç içerisinde bulunan göçmen kitle de göç sonucu oluşan kentleşme yoluyla başlı başına bir siyasi ortam içine girmekte olup yeni bir siyasal havayı teneffüs etmektedir. Bu oluşumların siyasal düzeyde sonucu ise, kentlileşen kitlenin daha katılımcı olması ve siyasal sistemden daha çok sayıda ve daha geniş kapsamlı taleplerde bulunması, yani siyasal katılımının artması şeklinde belirtilebilir.

Diğer görüş ise; göç sonucu kentte yaşamak ile siyasal katılma arasında herhangi bir ilişki olmadığını savunmaktadır. Buna göre; göç sonucu oluşan kentleşmenin siyasallaşma ile paralel bir biçimde gelişmemesi çeşitli toplumsal verilere dayandırılmaktadır. İlk olarak, göçmenlerin ekonomik açıdan marjinal olmaları göz önünde tutularak, siyasal bakımdan da marjinal

bir durum içinde oldukları savunulmaktadır. Bir diğer kıstas ise, göçmenlerin kentte yaşamakla özerk bir yapıda siyasal hayata hemen girememekte olduklarıdır. Dış kaynaklardan alınan bilgi, tavsiye ve emirlerle yönlendirilme alışkanlığı içerisinde olduklarıdır. Bu durum onların belirli siyasi partiler veya ideolojileri reddetmelerine yol açmakla kalmayıp, siyasetin tümünü, siyasal olguyu bir bütün olarak dışlamalarına neden olmaktadır (Vergin, 2000: 145–148).

Sayılan bu iki görüş değerlendirildiğinde aslında her iki görüşün de kendi içerisinde haklı yönlerinin olduğu söylenebilir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, her koşul her birey üzerinde aynı etkiyi yaratmamaktadır. Bu nedenle göç olgusu ile siyasal katılma arasındaki ilişkinin varlığı veya yokluğu konusunda net bir yargıya varmak doğru olmayacaktır. Çünkü yapılan her araştırma ulaştığı ampirik bilgilere farklı bir zaman diliminde ve farklı bir çevrede gerçekleştirdiği uygulama ile ulaşacaktır. Bu da farklı zamanlarda ve farklı çevrelerde yapılan bu araştırmalarla göç ve siyasal katılma davranışı arasındaki ilişkiyi çözümlenme ve analiz etme noktasında kesin doğrulara ulaşılmasını engelleyeceği ancak yine de birbirine benzer veya birbirini destekler nitelikte sonuçların elde edilmesini sağlayabileceği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

4. Göç, Kentsel Bütünleşme ve Siyasal Katılma: Konya Örneği

Çalışmada göç olgusu ve siyasal katılma davranışı arasındaki ilişki konusunda literatür taraması sonucu kuramsal çerçeve çizilmiş, bu doğrultuda da bu ilişkiyi analiz edebilmek için uygulamalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Konya evreninde gerçekleştirilen bu uygulamalı çalışma sonucunda elde edilen bulgulara değinilerek göç ve siyasal katılma davranışı arasındaki ilişki analiz edilmeye çalışılacaktır.

4.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın ana amacı, bireylerin yaşamlarını birçok yönden etkileyen göç olgusunun, siyasal katılma davranışları üzerindeki etkisinin analiz edilmesidir. Bunun yanında çalışmanın ana sorusuna bağlı bazı alt sorular da

formüle edilmiştir. Bu sorular ise şu şekilde sıralanabilir: Konya'ya göç etmiş bireylerin kentsel bütünleşme durumlarını saptamak; modern demokratik toplumların en temel göstergelerinden biri olan siyasal katılma davranışının Konya örneğinde göç etmiş bireylerde nasıl bir değişiklik gösterdiğini tespit etmek, Konya'ya göç etmiş bireylerin kentle bütünleşip bütünleşemediğini belirlemek. Bu bağlamda kısaca söylemek gerekirse Konya'da göçmenlerin siyasal katılma ve kentsel bütünleşme konularındaki mevcut durumları saptanmaya çalışılacaktır.

Araştırmanın evrenini Konya ili merkez ilçeleri olan Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde yaşayan, 18 yaşını doldurmuş ve Konya'ya başka bir yerden göç etmiş vatandaşlar oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan örneklem belirlenirken bu ilçelerde farklı bir yerden göç eden bireylerin yoğun olarak yaşadığı semtler tercih edilmiştir. Bu çalışma kapsamında anket yöntemi tercih edilmiştir. Çünkü birçok uluslararası ve ulusal çalışmada en çok kullanılan yöntem anket yöntemidir. Anket soruları hazırlanırken daha önce bu konuda yapılmış olan çalışmalar (Görmez, 1997; Özer, 2004; Akan ve Arslan, 2008) değerlendirilmiş ve sorular literatüre uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlanan anket formlarındaki soruların araştırmanın amaçlarını ölçüp ölçmediğini ve soruların doğru anlaşılıp anlaşılmadığını belirleyebilmek için 19 kişi üzerinde pilot uygulama yapılmış ve bu çalışma sonunda anket formuna son hali verilmiştir. Ankette yer alan sorular kapalı uçlu sorulardır ve her bir anket formu 40 sorudan oluşmaktadır. Anketlerin uygulaması 15 Nisan-15 Mayıs 2010 tarihleri arasında belirlenen semtlerde gerçekleştirilmiştir. Uygulamayı gerçekleştirebilmek için 320 anket dağıtılmış, geri dönen ve tutarlı cevaplara sahip 308 anket değerlendirilmeye alınmıştır.

Anket formunda yer alan sorular katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmenin yanında aynı zamanda Konya'ya göç sonrası geçirdikleri değişimleri ve yaşadıkları çevreleriyle ilişkilerini tespit etmeye yöneliktir. Araştırma durum tespitine yönelik bir araştırmadır. Bu nedenle bundan önce yapılmış olan çalışmaların sonuçlarıyla kıyaslama yapılmayacaktır.

Araştırmada toplanan veriler SPSS 11.00 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programından yararlanılarak analiz edilmiştir.

4.2. Araştırma Bulguları

Göç olgusu ve siyasal davranış ilişkisini analiz etmek amacıyla gerçekleştirilen anket çalışmasında elde edilen bulguların aşağıda genel bir değerlendirmesi yapılmaktadır.

Katılımcıların demografik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların %58'i erkek, %42'si bayandır. Ayrıca %37'si 18-29, %40,3'ü 30-43, %19,5'i 44-55 ve %3,2'si de 56 ve üzeri yaş gruplarındadır. Katılımcıların %59,7'si Üniversite ve üstü, %27,3'ü lise, %6,8'i ortaokul, %5,2'si de ilkokul mezunu olmakla birlikte, herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayan %1'ise okur-yazardır.

Temel demografik özellikleri bu şekilde olan katılımcılarla gerçekleştirilen çalışma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Konya'ya göç etmiş bireylerin Konya ile bütünleşmede oldukça olumlu bir havanın olduğu görülmektedir. Ankete katılanların "Konya'nın gerçek sahibinin kim olduğu" konusundaki vermiş oldukları "hepimizin" cevabı (%40) bu durumu destekler niteliktedir. Bununla birlikte, katılımcıların tekrar seçim yapma imkanları bulursa yine Konya'ya geleceklerini belirtenlerin oranlarına bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun Konya'ya gelmekten dolayı, yapmış oldukları tercihte mutsuz olmadıkları sonucu çıkmaktadır.

2. Katılımcıların büyük bir bölümü (%51,6) Konya'ya geldikten sonra ekonomik durumlarının daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların ekonomik anlamda Konya'da yaşamının uygun olduğu düşüncesine sahip olduklarını göstermektedir. Şüphesiz ki ekonomik şartlar bireylerin yaşamlarını şekillendiren en önemli faktörlerdendir. Bu nedenle Konya'da yaşamak katılımcılar açısından ekonomik olarak oldukça avantajlıdır.

3. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%73,4) oturdukları semtleri ile ilgili olarak herhangi bir faaliyete katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu oran katılımcıların çevreleri ile ilgili gelişmelere kayıtsız kaldıkları ve yerel siyaset konusunda duyarsız oldukları anlamını taşımamaktadır. Zira ilçe belediye başkanlarının adlarını ve hangi partiden olduklarını bilenlerin oranı (%70,5) ve Konya ile ilgili bilgi ve haberleri çok büyük oranla (%84,7) takip

ettikleri düşünülürse bu durumun çok da olumsuz olmadığı görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%65,3) dernek/vakıf gibi kuruluşlara üye olmadıkları da ortaya çıkan sonuçlardandır. Genel olarak Türk toplumunun dernek/vakıf üyeliği konusunda isteksiz olduğu da düşünülürse bu durumun bir yansıması çalışmamızda da görülmektedir.

4. Katılımcıların yalnızca %8,1'i siyasi partilere üyedir. Bu oran oldukça düşük görünmektedir. Ancak bu durumun nedenini saptamaya çalıştığımız soruya bakıldığında katılımcıların siyasi partilere çok da güven duymadıkları görülecektir. Bununla birlikte yasal engellerden dolayı da siyasi partilere üye olmadıklarını belirten katılımcıların oranı da oldukça yüksektir. Bu durum vatandaşların daha aktif ve katılımcı olmasını engellemesi bakımından mevcut düzenlemelerin olumsuz şartlar içerdiğinin bir göstergesidir.

5. Konya'ya göç etmiş bireylerin genel olarak komşuları ile iyi ilişkiler içinde oldukları ve komşuları ile görüştikleri gözlemlenmiştir. Şüphesiz ki bir yerleşim yerinde birlikte yaşanan insanlarla iyi ilişkilere sahip olmak yaşanan yerde mutlu olmanın temel koşullarındandır. Bu bağlamda Konyalıların, Konya dışından gelenlerle iyi ilişkiler kurması, göç etmiş bireylerin Konya'yı sahiplenmesi ve Konya ile bütünleşmesini oldukça etkileyecektir.

6. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun tiyatro ya da sinema alışkanlıklarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum şunu göstermektedir ki; katılımcılar kültürel faaliyetlere de oldukça ilgi göstermektedirler. Bu bağlamda Konya'nın önemli sorunlarından birinin de "kültürel etkinliklerin sayısının az olması" olarak cevaplandırıldığı göz önüne alındığında, katılımcıların kendilerini sosyal faaliyetler açısından Konya'yla özdeşleştirdikleri görülmektedir.

7. Katılımcıların çoğunluğu hem genel siyasete karşı ilgili hem de düzenli olarak siyaset ve hükümetle ilgili işleri takip etmektedirler. Bu durum yerel siyaset için de geçerlidir. Katılımcıların %70 den fazlası ilçe belediye başkanının adını ve partisini bilmekte, %84,7'si de Konya ile ilgili bilgi ve haberleri takip etmektedirler. Katılımcılar günlük yaşamlarında da siyasi konulara ilişkin olarak gerek yakın çevreleriyle gerekse arkadaşlarıyla

siyaset hakkında konuşmaktadırlar. Bu durum katılımcıların siyasete karşı ilgilerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

8. Araştırmamız için en önemli sorulardan birisi katılımcıların Konya'ya geldikten sonra siyasal katılma davranışlarının nasıl ve ne yönde etkilendiğidir. Bu kapsamda sorduğumuz sorulardan aldığımız cevaplara göre; katılımcıların %78,9'u Konya'ya geldikten sonra yerel veya genel seçimlerde oy kullanmıştır. Bu da daha önce açıklandığı gibi katılımcıların genel ve yerel siyasete olan ilgisinin bir başka göstergesidir. Çalışmamız açısından önem taşıyan bir diğer konu katılımcıların siyasi parti tercihlerinin Konya'ya geldikten sonraki değişme durumlarıdır. Bu kapsamda ortaya çıkan sonuç; katılımcıların %28,6'sının Konya'ya geldikten sonra siyasi tercihlerinde; değişme olduğu yönündedir. Bu durum; bir takım siyasi partilerin siyaset sahnesinden çekilmesi ve yeni bir parti olan AK Partinin siyaset sahnesine girmesi ile açıklanabilir. Ancak yine de katılımcıların büyük bir bölümünün (%38) daha önce oy verdikleri partiye Konya'ya geldikten sonra da oy vermeleri durumu önemlidir. Bu durum ise katılımcıların büyük çoğunluğunun Üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun olmaları ile ilişkilendirilebilir. Çünkü eğitim seviyesi yükseldikçe siyasi düşüncelerdeki esneklik oranı düşmektedir. Bir başka deyişle eğitim seviyesi yüksek bireyler siyasi parti tercihlerinde daha sabit bir duruma sahiptirler. Bu düşünce eğitim seviyesine göre oy verilen partinin Konya'ya göç ettikten sonra değişme durumunu karşılaştırdığımız da doğrulanmaktadır. Gerek sayı bakımından gerekse oran bakımından Üniversite ve üstü eğitim kurumlarından mezun olanların siyasi parti tercihlerinin yüksek oranla değişmedikleri görülmektedir.

9. Araştırma sonucunda ulaşılan bir başka ilgi çekici bulgu ise katılımcıların siyasetle uğraşanların gerçek amaçlarına bakış durumudur. Katılımcıların büyük bir bölümü siyasetle uğraşanların büyük ölçüde maddi çıkarlar amacıyla siyaset yaptıklarını düşünmektedirler.

10. Konya; katılımcılar tarafından güvenli bir kent olarak değerlendirilmektedir. Katılımcıların %85,1'i kendilerini Konya'da güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Ancak bu oran cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde erkeklerin %91'i, kadınların ise %76,7'sinin kendilerini Konya'da güvende hissettiği görülmektedir.

5. Sonuç ve Genel Değerlendirme

Göç, insanlık tarihini şekillendiren en önemli olgulardan biridir. Toplumların yapısını şekillendirmede oldukça büyük bir yeri olan göçler, bazı toplumlar ve ülkeler için olumlu sonuçlar doğururken, Türkiye gibi gelişmekte olan bir çok ülke için oldukça büyük ve çözümü güç sorunları beraberinde getirmektedir. Bir yanda kentlere göç etmek isteyen köylüler ve özellikle köydeki genç insanlar, bir yanda kentlerin gecekondularında köylerine geri dönme planları yapan, yer yer dönen işsizler Türkiye'deki bu sorunların giderek ağırlaştığının bir göstergesidir (Kurt, 2003: 89).

Bu sorunların temelinde ise; planlamadan uzak bir kentleşme anlayışının varlığı yatmaktadır. Çünkü genel olarak birçok hükümet tarafından kentleşme sadece nüfus birikim süreci olarak algılanmış, bu nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için ise yapılanlar oldukça yetersiz kalmıştır. Bu durum da kentlerin birçok alanda (altyapı, yetersiz istihdam oranları) gelen göçleri karşılayamaması sonucunu doğurmuştur. Başka bir deyişle, kentleşme oranları, göç oranlarının oldukça altında kalmıştır. Bu durum kentlere gelen göçmenlerin kent içerisinde ayrı bir kültür oluşturmaya sosyal-kentsel bütünleşme sorunları yaşamalarına neden olmuştur.

Bu sorunların giderilmesi ve bu ikili yapının ortadan kaldırılması için özellikle yoğun göç alan büyük kentlerde istihdam olanaklarının artırılması, yaşanılabilir sağlıklı konutların üretilmesi ve kente sonradan gelenlerin bütünleşme sorunlarını çözmeye yönelik girişimlerin yapılması gerekmektedir.

Siyasal katılma birçok farklı kaynak tarafından şekillendirilmektedir. Bu bakımdan çalışmamız kapsamında öne çıkan etki alanı ise “çevre”dir. Bireyin yaşadığı çevre onun yaşam pratikleri üzerinde birçok etki yaratırken, siyasal katılma davranışını da oldukça önemli ölçüde etkilemektedir.

Bu bağlamda, göç sonrası değişen çevrenin bireyin siyasal katılma durumları üzerinde de oldukça önemli etkiler yaratması beklenebilir. Buradan hareketle “kentsel bütünleşme” olgusu büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü birey yaşadığı yer ile bütünleşir ve kendini oraya ait hissederse, yaşadığı yerle ilgili gelişmelere seyirci kalmayacak, olağan siyasal katılma davranışlarında bulunarak gelişmelere yön vermeye çalışacaktır. Aksi takdirde birey ya katılımdan uzak duracak ya da olağandışı

(yasadışı) katılma biçimlerini benimseyecektir. Bu sebeple göç eden bireylerin göç ettikleri kentle bütünleşmesini sağlayacak önlemler alınmalıdır.

Siyasal katılma, demokrasinin işlerliği açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Yönetimlerin demokratik olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle özgür bir katılma ortamının varlığı gerekmektedir. Ayrıca, katılımcı bir toplum özelliğini kazanmak için yurttaşların katılım olanakları artırılmalı, yurttaşlar yönetsel süreçlerde söz sahibi olarak yer alabilmelidir. Ancak maalesef gerçekleştirdiğimiz çalışma sonucunda da ulaştığımız sonuçların da gösterdiği gibi Türkiye’de katılımın bir boyutu olan siyasi partilere üyelik konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Mevcut yasal düzenlemelerden ötürü vatandaşlar siyasi partilere üye olamamaktadırlar. Bu durum özgür bir katılma ortamının varlığına zarar vermektedir. Bu bakımdan mevcut yasal düzenlemeler, katılma olanaklarının artırılmasını sağlayacak ve kolaylaştırarak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Çünkü modern toplum olmanın temel göstergelerinde biri de katılımcı bir yapıya sahip olmaktır.

Birey katılım olanakları sayesinde kendisini yönetenlere ve yönetim mekanizmalarına karşı yaptırım gücü var olan yurttaşlar olabilmelidir. Ancak bu sayede yönetim birimlerinin faaliyetleri “meşru” olarak değerlendirilebilir ve bu sayede yurttaş izleyici konumundan yön verici bir konuma ulaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008), Arslan, **Göç Ekonomisi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Akkayan, T. (1979), **Göç ve Değişme**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Asher, A. H.; Richardson, M. B. ve Weisberg, F.H. (1984), **Political Participation**, Campus Verlag GmbH, Frankfurt Germany.
- Bağlı, M. (2006), “Türkiye’de Göç ve Kentleşme: Toplumsal Dönüşümün Mekânsal ve Kentsel Boyutu”, **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İstanbul.

- Baykal, D. (1970), **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Ankara.
- Canatan, K. (1990), **Göçmenlerin Kimlik Arayışı**, Endülüs Yayınları, İstanbul.
- Çam, E. (1999), **Siyaset Bilimine Giriş**, Genişletilmiş 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul.
- Çukurçayır, M. A. (2006), **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, 3. Baskı, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Çukurçayır, M. A. (2010), “Kentlerin Konup-Göçenleri ve “Tutunamayanları”, **Yeni Meram**.
- Dahl, R. (1991), **Modern Political Analysis**, Fifth Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Evcil, N.; Dökmeci, V. ve Kıroğlu, G. (2006), “Regional Migration In Turkey: Its Directions and Determinants”, **46th European Congress of the Regional Science Association**, Volos-Greece, August 30th -September 3rd 2006. www.sre.wu-wien.ac.at (9.9.2009)
- Fidrmuc, J. ve Doyle, O. “Does Where You Live Affect How You Vote? An Analysis of Migrant Voting Behavior”, http://www.iza.org/conference_files/EUEnlarge2007/fidrmuc_j3661.pdf (10.10.2009)
- Görmez, K. (1991), **Şehir ve İnsan**, M.E.B. Yayınları, İstanbul.
- Görmez, K. (1997), **Kent ve Siyaset**, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Hill, M. D. (1974), **Democratic Theory and Local Government**, George Allen & Unwin LTD, London.
- İçduygu, A. ve Ünalın, T. (1998), “Türkiyede İçgöç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”, **Türkiye’de İç Göç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kaiser, B. (2007), “Türkiye’de ki Avrupa Birliği Yurttaşları: Siyasal ve Toplumsal Katılımın Önündeki Engeller”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Kalaycıoğlu, E. (1997) “Siyasal Katılmanın Koşullarına Genel Bir Bakış: Türkiye Örneği”, **Türkiye’de Siyaset: Süreklilik ve Değişim**, Der: Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, Der Yayınları, İstanbul, 1997.
- Karpat, H. K. (1975), “The Politics of Transition: Political Attitudes and Party Affiliation In The Turkish Gecekondu”, **Political Participation In Turkey, Historical Background and Present Problems**, Edited By: Engin D. Akarlı ve Gabriel Ben-Dor, Boğaziçi University Publications, İstanbul.
- Kartal, K. (1983), “Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti” **Amme İdaresi Dergisi**, C:16, S:4.
- Kastoryano, R. (2007), “Uluslararası Türk Milliyetçiliđi: Yurtdışında Yaşayan Türklerin Milliyetçilik Tanımı”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kaya, A. (2009), **Türkiye’de İç Göçler Bütünleşme mi Geri Dönüş mü?**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kaygalak, S. (2009), **Kentin Mültecileri (Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme)**, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Keleş, R. (2004), **Kentleşme Politikası**, 8. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara.
- Kili, S. (1978), **Çayırhan: Bir Orta Anadolu Köyünde Toplumsal Değişme ve Siyasal Davranış**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul.
- Kurt, H. (2003), **Türkiye’de Kent-Köy Çelişkisi**, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Kurt, H. (2006), “Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri”, **Ç.O.M.Ü. İ.İ.B.F. Yönetim Bilimleri Dergisi**, C: 4, S: 1.
- Okutan, A. (1995), **Türkiye’de Kentleşme ve Siyasal Yapı**, Türk Demokrasi Vakfı Yayını, Ekin Matbaacılık, Ankara.
- Özbudun, E. (1975), “Political Participation In Rural Turkey”, **Political Participation In Turkey, Historical Background and Present Problems**, Edited By: Engin D. Akarlı ve Gabriel Ben-Dor, Boğaziçi University Publications, İstanbul.

- Özbudun E. (1975b), **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Özer, İ. (2004), **Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Pomper, M.G. (1968), **Elections In America Control and Influence In Democratic Politics**, Dodd, Mead & Company, New York.
- Tekeli, İ. (1998), “Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi”, **Türkiye’de İçgöç Konferansı Bildiriler Kitabı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- Tekeli, İ. (2007), “Türkiye’nin Göç Tarihindeki Değişik Kategoriler”, **Kökler ve Yollar Türkiye’de Göç Süreçleri**, Der: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ. ve Erder, L. (1978), “Göç Gözlemlerinde Zamanda ve Alanda Topulaştırma Sorunları”, **Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler**, Haz: İlhan Tekeli ve Leila Erder, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D- 26, Ankara.
- Türkdoğan, O. (1971), **Seçilmiş Bazı Yerli ve Göçmen Gruplar Üzerinde Sosyal Değişme Örnekleri**, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- Vergin, N. (2000), “Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları”, **Din, Toplum ve Siyasal Sistem**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Yalçın, C. (2004), **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Zimmer, G. B. (1955) “Participation of Migrants In Urban Structures”, **American Sociological Review**, Vol: 20, No: 2.